

**Gençlerin  
Cinsel Sağlık  
& Üreme Sağlığı  
Hakları**

**Seçim Bildirgelerinde**

**Durum Analizi ve**

**Tavsiyeler**



# **Gençlerin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hakları: Seçim Bildirgelerinde Durum Analizi ve Tavsiyeler**



Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği (Y-PEER Türkiye) tarafından yürütülen "Gençlerin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hakları: Seçim Bildirgelerinde Durum Analizi ve Tavsiyeler" raporu, gençlerin cinsel haklarına erişimi için yapılan savunuculuk çalışmaları kapsamında hazırlanmıştır. Bu rapor, 14 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleşecek Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi öncesinde seçime katılacak olan siyasi partilerin seçim beyannamelerinde cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetlerine erişim ve kapsamlı cinsellik eğitiminin müfredata alınması başlıklarını ne derecede gündeme aldıklarını gösteren genel bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır. Aday partilerin sağlık hizmetlerine yönelik genel yaklaşımı ve bu yaklaşım içerisinde cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetlerinin dahililiyeti Türkiye'nin taraf ve imzacı olduğu uluslararası sözleşmeler ve mevcut yasalar çerçevesinde tartışılmıştır. Bu doğrultuda, ilgili sözleşmeler ve yasalar kapsamında taahhüt edilen hakların uygulanma düzeyi ve haklara erişimdeki eksikliklerin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği ile ilgili ayrıntılı bilgi [www.sagliktagenc.org](http://www.sagliktagenc.org) adresinde yer almaktadır.

Proje yürütücüleri ve raporu hazırlayanlar :

Ali Aliyev  
Beste Acavit  
Boran Mergen  
Pelin Anılan

Tasarım: Emre Güzel

Mayıs 2023

© Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği

Bu yayının tüm hakları Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği (SGYD)'ne aittir. SGYD'nin yazılı izni alınmadan kısmen veya tamamen kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

instagram: @sagliktagenc

twitter: @sagliktagenc

linkedin: saglikta-genç-yaklaşımlar-derneği-y-peer-türkiye

# İÇİNDEKİLER

SAĞLIKTA GENÇ YAKLAŞIMLAR DERNEĞİ HAKKINDA	5
GİRİŞ	6
Raporun Amacı	6
Türkiye’de Durum	9
YÖNTEM	12
BULGULAR	15
Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı (CSÜS) Hizmetlerine İlişkin Bulgular	15
Kapsamlı Cinsellik Eğitimi (KCE)’ne İlişkin Bulgular	23
SONUÇ	25
GENÇLERİN CİNSEL SAĞLIK VE ÜREME SAĞLIĞI KONUSUNDA BİLGİ VE HİZMET İHTİYAÇLARI	29
KAYNAKÇA	31



# 01 SAĞLIKTA GENÇ YAKLAŞIMLAR DERNEĞİ HAKKINDA

Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği (SGYD), uluslararası genç akran ağı olan Youth Peer Education Network'ün (Y-PEER) bir parçası olarak 2004 yılında Türkiye'de çalışmalarına başladı. 2015 yılında ise tüzel kişilik kazanarak Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği adı ile dernekleşme sürecini tamamladı. Temel çalışma alanı cinsel haklar olan SGYD, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği ve aktif yurttaşlık alanlarında çalışmalarını yürütmektedir. SGYD, gençler tarafından kurulan, yönetilen ve gençler için çalışan bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek çalışmalarının temel hedef kitlesi olan gençler homojen bir yapıya sahip olmadığı için, SGYD'nin tüm çalışmalarında odağa alınan gençlik gruplarının özelleşmiş ihtiyaçlarına yönelik faaliyetler yürütülmektedir.

Gençlerin sadece genç oldukları için ortak deneyimleri bulunmaktadır. Fakat bunun yanında farklı gençlik gruplarının kendilerine özel ihtiyaçlarının olduğunun bilincinde olarak marjinalleştirilen ve hak ihlaline maruz bırakılan gençlerin ihtiyaçlarını ve taleplerini görünür kılmak dernek çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Savunuculuk ve lobicilik faaliyetleri hiçbir genci geride bırakmadan, doğrudan özne yürütücülüğünde yapılan çalışmaların önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Cinsel hakların kapsamında, bireysel deneyimlerden kamusal alandaki hizmet sunumuna kadar birçok konu yer almaktadır. SGYD cinsel hakları; kişinin cinsel hayatında yaşadığı tatmin, eşit ilişki kurabilme ve güvenli cinsellik yaşama gibi özgürlük alanlarını da

içine alan, kişilerin cinsel yolla aktarılan enfeksiyonlardan (CYAE), istenmeyen gebelikten ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten (TCDŞ) korunabilmesi için önleyici ve ihtiyaç duyulduğunda test ve tedavi ile ilişkili hizmet ve politikalara kolayca erişebilmesi ve tüm bu süreçlerde yaşı, cinsiyeti, cinsel yönelimi ve/veya cinsiyet kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğramamasını temel alan haklar olarak tanımlamaktadır.

Cinsel haklar alanında gençlerle çalışan bir kurum olarak tüm çalışmalar insan hakları temelli ve toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeterek yürütülmektedir. Bu zamana kadar gerçekleştirilen tüm çalışmalar genç kadınlar, LGBTI+lar, mülteciler başta olmak üzere en çok hak ihlaline maruz kalan genç insanların ihtiyaçlarını önceliklendirerek ilerlemiştir. Aynı zamanda özne katılımı sağlanmadan çözüm odaklı ilerlenemeyeceği için; çalışmaların tasarlanmasından uygulanmasına kadar tüm süreçlerde çeşitli kimliklerden gençlerin sürecin parçası olacağı alanlar oluşturulmaktadır. Yapılan çalışmaların daha fazla genç insana erişimi ve gençlerin de özne olarak kabul edilebileceği alanlar yaratmak için savunuculuk çalışmaları da tüm proje ve programlara entegre edilmektedir.

# 02 GİRİŞ

## A. Raporun Amacı

Bu rapor, Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği'nin gençlerin cinsel haklarına erişimi için yapılan savunuculuk çalışmaları kapsamında hazırlanmıştır. Raporun amacı; 14 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleşecek Cumhurbaşkanı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi öncesinde seçime katılacak olan siyasi partilerin seçim beyannamelerinde cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetlerine erişim ve kapsamlı cinsellik eğitiminin müfredata alınması başlıklarını ne derecede gündeme aldıklarını gösteren genel bir çerçeve oluşturmaktır. Bu doğrultuda raporda, seçime katılacak siyasi partilerin seçim bildirelerinin cinsel haklar kapsamında yer alan temel hizmetlere erişim ve kapsamlı cinsellik eğitiminin müfredata alınması başlıkları altında analizi yapılacak; kapsam ve kapsayıcılık açısından problem alanları ortaya koyulacaktır. Ortaya konulan problem alanlarına yönelik gençlerin CSÜS konularındaki bilgi ve hizmet ihtiyaçları da sonuç bölümünde sunulacaktır. Aday partilerin genel sağlık olgusuna ve sağlık hizmetlerine yönelik yaklaşımı ve bu yaklaşım içerisinde cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetlerinin dahiliyeti, Türkiye'nin taraf ve imzacı olduğu uluslararası sözleşmeler ve mevcut yasalar çerçevesinde tartışılacaktır. Bu doğrultuda, ilgili sözleşmeler ve yasalar kapsamında taahhüt edilen hakların uygulanma düzeyi ve haklara erişimdeki eksikliklerin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Sağlık, bir bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam bir iyilik halinde olması durumu olarak ele alınmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlığı "yalnızca hastalık

veya sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan tam bir iyilik hali" olarak ele almakta ve sağlığa yönelik kapsamlı bir anlayışı sağlayarak, sağlığın temel bir insan hakkı olduğunu vurgulamaktadır (WHO, 1946). Bu doğrultuda, sağlık hakkı, bireylerin sağlıklı bir yaşam sürmelerine yardımcı olabilecek çok çeşitli faktörleri kapsamına almaktadır. Sağlık hakkı aynı zamanda herkesin şiddet ve ayrımcılıktan uzak bir şekilde cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) ile ilgili bilgiye ve hizmetlere erişimi dahil olmak üzere, bireylerin kendi sağlığını ve bedenini kontrol etme hakkına sahip olmasını da kapsamaktadır (UNFPA, 2020; OHCHR, b.t.). Dolayısıyla, temel bir hak olan sağlık hakkı, devletlerin koruması, teşvik etmesi, geliştirmesi ve sürdürmesi gereken bir hak alanı olmaktadır. Bu bağlamda devletler, taraf oldukları sözleşmeler ve ulusal mevzuat bağlamında sağlık hakkını korumak ve sürdürmek adına çeşitli sorumluluklara ve görevlere sahiptir (WHO, 2022a). Bu sorumluluklar arasında evrensel sağlık anlayışı kapsamında; eşitlikçi, erişilebilir ve en yüksek kalitede sağlık hizmetlerini sağlanması ve sağlıkla ilgili konularda hizmet kapasitesinin ve kalitesinin artırılması yer almaktadır (WHO, 2022b).

Evrensel sağlık standartları, yüksek kaliteli sağlık hizmetlerinin yanı sıra güvenli, etkili ve uygun fiyatlı ilaçlara eşit erişimi amaçlar. Evrensel sağlık kapsamı (ESK), tüm bireylerin ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerine herhangi bir mali sıkıntı çekmeden eşit ve zamanında erişimini

sağlar. Bu, insan haklarına göre herkesin en iyi sağlığa sahip olma hakkı dahil birçok insan hakları ile ilişkilidir (WHO, 2022b). Bu doğrultuda devletler, herkesin en yüksek sağlık standardına ulaşma fırsatına sahip olmasını sağlamada önemli bir rol oynar. Güçlü ve etkin bir sağlık sistemi için, herkesin ihtiyaçlarına dayalı olarak kaliteli hizmetlere eşit erişimin olduğu, adil ve verimli bir şekilde finanse edilen sağlık sistemi önemlidir.

Sağlık hakkının korunmasına yönelik, sağlık hizmetlerinin sağlanmasında ve geliştirilmesinde genel sağlığın önemli bileşenlerinden birisi de CSÜS olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), evrensel sağlık kapsamına doğru ilerlemeyi sağlamak amacıyla cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinin ulusal birinci basamak sağlık hizmetleri politikalarına etkili ve verimli bir şekilde entegre edilmesini teşvik etmek için kanıta dayalı çözümler sunan araçlar geliştirmiştir (UNFPA, 2020). CSÜS hizmetleri, kişilerin sağlıklı ve tatmin edici bir cinsel yaşam sürdürebilmesinin yanı sıra, üreme sağlığının ve cinsel haklarının korunabilmesi için oldukça önemlidir. CSÜS, hem bireyler hem de toplumlar için büyük öneme sahiptir. Bireysel ölçekte bireylerin CSÜS hizmetlerine erişimi, tıbbi bakım ve kapsamlı cinsellik eğitimi ile desteklenerek, hayati bilgiler edinmelerine yardımcı olur. Bu bilgiler, kişilerin cinsellikleri, duygusal ilişkileri ve cinsiyet kimlikleri hakkında farkındalık yaratır. Aynı zamanda bu bilgiler, bedensel özerkliği sağlayarak, erken yaşta evlilikleri, istenmeyen ve/veya riskli gebelikleri ve CYAE'lerin önlenmesinde yardımcı olabilir. Toplumsal düzeyde ise iyi bir cinsel sağlık ve üreme sağlığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve ailelerin ile gelecek nesillerin refahı için vazgeçilmezdir. Bireylerin kendi bedenlerine ve geleceklerine dair önemli kararlar alma hakları kaldırıldığında, sınırlandırıldığı veya kısıtlandığında, bu durum yoksulluğu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha da derinleştirebilmektedir (UNESCO, 2015).

Bu nedenle, CSÜS hizmetlerine erişim, hem bireylerin hem de toplumun refahı için hayati bir öneme sahiptir.

CSÜS'ün kapsamlı tanımı cinsel sağlık, cinsel haklar, üreme sağlığı ve üreme haklarını kapsamakta ve tüm bireylerin CSÜS ihtiyaçlarını karşılamak için gereken hizmetler ve müdahaleler konusunda çerçeve yansıtmaktadır (UNFPA, 2020). Ayrıca, bireylerin psikolojik, duygusal ve sosyal esenliğini derinden etkileyen şiddet, damgalanma ve bedensel özerkliğe saygı gibi konuları da ele almaktadır. Bunun yanı sıra, dezavantajlılaştırılan grupların (kadınlar, çocuklar, LGBTI+lar, engelliler vb.) CSÜS'ünü de özel olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda, bir sağlık hakkı olan CSÜS hakları ve hizmetleri; devletlerin sağlaması gereken temel hak ve hizmetler olarak ele alınmaktadır. CSÜS hizmetleri, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili geniş bir hizmet yelpazesini kapsamaktadır. Bu hizmetler arasında kapsamlı gebelik öncesi, doğum öncesi ve doğum sonrası bakım, beslenme, emzirme ve yeni doğan bakımı konularında danışmanlık, gebelik sırasında ve sonrasında komplikasyonların önlenmesi ve tedavisi, HIV başta olmak üzere CYAE'leri önleme, test ve tedavi, kanser önleme, test ve tedavi için yönlendirme, kontraseptif erişimi ve danışmanlığı, güvenli kürtaj hizmetleri ve güvenli olmayan kürtaj komplikasyonlarının tedavisi yer almaktadır (UNFPA, 2010). Bu hizmetler, evrensel sağlık kapsamının gerçekleştirilmesi için gereklidir ve ülkeleri 2030 yılına kadar CSÜS hizmetlerine evrensel erişim sağlamayı taahhüt eden Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SKH) dahil edilmiştir.

Bu hizmetlerin tıp etiğine uygun, halk sağlığına ve insan haklarına odaklı küresel standartları karşılaması ise oldukça önemlidir. Bu bağlamda devletler, sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak ve CSÜS hizmetlerini kapsamını ve erişebilirliğini artırmak için yasal ve sistemsal değişimlere



öncelik vermeli ve zararlı sosyal ve toplumsal cinsiyet normları ile mücadele etmelidir (UNFPA, 2020). Bu bağlamda CSÜS konularında bilgiye ve hizmetlere erişimi artırmak için Kapsamlı Cinsellik Eğitimi (KCE) oldukça önemli bir yerde konumlanmaktadır. KCE, CSÜS'ün temel bir bileşeni olarak iyi bir cinsel sağlık ve üreme sağlığına katkıda bulunan yaşa uygun, bilimsel olarak doğru ve kültürel olarak yapılandırılmış bilgiler sağlar. Araştırmalar, müfredata dayalı bir KCE'nin TCDŞ'yi, istenmeyen gebelikleri ve CYAE'leri önlemede başarılı olma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (UNESCO, 2019).

Birçok uluslararası kuruluş ve topluluk, CSÜS'ün korunması ve teşvik edilmesi amacıyla çeşitli sözleşmeler ve bildirimler kabul etmiştir. Örneğin, 1994 Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen ve 179 ülkenin onayladığı Kahire Nüfus ve Kalkınma Eylem Planı, cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimi ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesini vurgulamaktadır (UNFPA, 2014). Benzer şekilde, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), cinsel ve üreme sağlığının korunması ve geliştirilmesi için uluslararası standartlar ve politikalar geliştirmekte ve ülkeleri desteklemektedir. Bu uluslararası anlaşmalar, CSÜS yaklaşımına yönelik değerine güçlü bir vurgu yaparak ulusları yasalar oluşturmaya, hizmetler sunmaya ve cinsel hakları insan haklarının bir parçası olarak korumaya teşvik etmektedir. Ancak, uygulamada bu sözleşmelerin ve konferansların tam anlamıyla yerine getirilmesi ve hakların herkes için güvence altına alınması konusunda zorluklar ve farklılıklar bulunabilmektedir.

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakları, sağlık hakkının önemli bir parçası olarak uluslararası insan hakları belgelerinde ve özellikle kadın haklarına ilişkin belgelerde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu belgeler, CSÜS konularında hakların geliştirilmesine

önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Türkiye'de ise cinsel haklar çeşitli uluslararası sözleşmeler tarafından korunmaktadır. Bu sözleşmeler arasında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ESKHS), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Lanzarote Sözleşmesi, BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname, BM Engelsiz Yaşam Hakkı Sözleşmesi vb. bulunmaktadır.

Bu sözleşmeler devletlerin ekonomik, politik, yasama, yargı, sosyal, eğitim, hizmetler gibi alanlarda cinsel haklar konusunda almaları ile ilgili sorumluluklarına yer vermektedir (Sert ve ark., 2019). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, CSÜS haklarına erişimi vurgulamaktadır. Bu bağlamda bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını koruma altına alırken, bir yandan da cinsel haklara ve cinsel sağlık hizmetlerine erişimini vurgular. CEDAW, kadınların CSÜS haklarını korumayı hedeflemekte ve süreç içerisinde alınan ek kararlarla erken yaşta evlilikler, gebelik ve doğum bakım gibi konulara odaklanmaktadır. Bu belgeler, CSÜS haklarının korunması ve desteklenmesi için uluslararası standartlar oluşturmada ve ülkelerin bu alanda politika ve uygulamalarını şekillendirmesine aracı olmaktadır.

## B. Türkiye’de Durum

Türkiye’de, cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetlerinin tarihsel sürecine bakıldığında yasal düzenlemelerin siyasi ve toplumsal süreçlere göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Karar alıcı kişi ve kurumların cinsel haklar kapsamında tutum ve yaklaşımları uygulanan politikalar açısından belirleyici bir rol üstlenmektedir. Türkiye’de nüfus politikalarına bakıldığında, 1965 yılına kadar pronatalist nüfus politikaları uygulanmış, 1965 yılı itibariyle de “Aile Planlaması ve Üreme Sağlığı Programı” ile antinatalist nüfus politikalarına geçilmiştir. 1980’lerde Türkiye’de ekonomik kriz ve siyasal belirsizlik yaşanmış, bu dönemde antinatalist politikalar geri plana itilmiştir. 1990’larda ise doğum oranları düşmüş, ancak hala nüfus artışı yüksek seyretmiştir. Bu dönemde tekrar antinatalist politikalara yönelinmiştir (Akın, A., 2012). 1965 öncesi uygulanan nüfus politikalarında nüfusun artması hedeflendiği için isteğe bağlı güvenli düşük (kürtaj) yasa dışı kabul edilmiş, kontraseptiflerin ithalatı yasaklanmış ve doğurganlığın düzenlenmesine dair bilgiye erişim kısıtlanmıştır (Akın, A., 2012). İstenmeyen ve riskli gebeliklerin önlenmesine yönelik bilgi, araç ve hizmetlere erişimin kısıtlanması anne-bebek ölümlerinin artışına sebep olan bir zemin yaratmıştır. 1983 yılında düzenlenen 2827 sayılı “Nüfus Planlaması Hakkında Kanun”u ile isteğe bağlı güvenli düşük yasal çerçeveye alınmıştır (T.C. Resmi Gazete, 1983). Mevcut yasalar kapsamında 10. haftanın sonuna kadar isteğe bağlı güvenli düşük erişimi yasada yer almaktadır (Bakanlar Kurulu, 1999). Fakat yasalarda yer alsa da mevcut durumda hizmete

erişimde ciddi sorunlar yaşanmaktadır (KİH-YÇ, 2021a).

Türkiye’de CSÜS hizmetleri kapsamında bakıldığında bazı yasal düzenlemeler mevcuttur. CSÜS hizmetleri başta, T.C. Anayasası, Türk Ceza Kanunu, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun olmak üzere yasalar ve ilgili yönetmelikler ile güvence altına alınmıştır. Ayrıca T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan yönetmelik ve yönergeler ile de CSÜS hizmetlerinin kapsamı detaylandırılmıştır. İlgili yönerge ve yönetmelikler çerçevesinde kontraseptif erişimi, doğurganlığı düzenlenmesine dair danışmanlık, CYAE’lerin test, tanı ve tedavisi, gebelik öncesi-sırası ve sonrası bakım hizmetleri, isteğe bağlı güvenli düşük (kürtaj) ve infertilite tedavileri yer almaktadır. Bahsedilen hizmetlerin kamu ve özel sağlık kuruluşları tarafından sağlanması taahhüt edilmiştir. Aile Hekimliği Yönetmeliğinde tanımlanan hizmetler kapsamında üreme sağlığı ile ilgili bilgi ve danışmanlık, kontraseptif erişimi, CYAE’lere yönelik tarama, tedavi ve takip yapılması aile hekimlerinin sorumlulukları arasında yer almaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2013). Fakat uygulama aşamasında belirtilen hizmetlerin sunumunda sorunlar görülmektedir.

Özellikle, Sağlıkta Dönüşüm Programı sonrasında doğurganlığın düzenlenmesine dair hizmet ve eğitimler sağlık hizmet sunucunun inisiyatifine bırakılmıştır. Performans sistemi içerisinde doğurganlığın düzenlenmesine dair hizmetlerin yer

almaması ise bahsedilen hizmetlerin erişilebilirliğini de olumsuz yönde etkilemiştir (Akın, A. ve Türkçelik Türkel, E., 2020). Bir istenmeyen gebeliği önleyici yöntem olan rahim içi araç (RİA) uygulanmasına dair verilen eğitimlerin zorunluluk olmaktan çıkarılması karşılanmayan kontraseptif ihtiyacını arttırmıştır. Sağlık hizmetlerine dair gerçekleştirilen düzenlemelere ek olarak pandemi süreci ile CSÜS hizmetlerine erişim sorunları artış göstermiştir (SGYD, 2020). Birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında devlet tarafından sağlanma taahhüdü bulunan kondom, gebeliği önleyici hap gibi gebeliği önleyici araçların temin edilmesi durdurulmuş ve ücretsiz erişim imkânı kısıtlı hale gelmiştir.

Türkiye’de gençlerin CSÜS hizmetlerine erişiminde yaşanan kısıtlılıkların bir sebebi de ayrımcılıktır. Anayasada yer alan tüm vatandaşların ayrımcılığa maruz bırakılmadan eşit haklara sahip olduğu, insan onurunun korunması gerektiği ve hizmetlere herkesin eşit derecede erişim sağlaması gerektiği maddeleri yer almaktadır. Buna rağmen genç kadınlar, LGBTİ+’lar, engelliler, mülteci ve göçmen gençler CSÜS hizmetlerine erişimde geride bırakılmaktadır.

CSÜS hizmetlerinin bir parçası olan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin (TCDŞ) önlenmesi kapsamında da Türkiye’de yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Mevcut yasal düzenlemeler 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında; cinsel şiddet ve istismara maruz kalan kişilerin korunması, faillerin cezalandırılması konularını kapsamaktadır. Fakat başta genç kadınlar ve LGBTİ+’ların TCDŞ’den korunmasına dair mekanizmalar kapsayıcı şekilde işlemezken, İstanbul Sözleşmesi’nden geri çekilme kararı ile şiddete karşı uluslararası güvencenin de ortadan kaldırılması cinsel şiddet ve istismara dair risklerin artışına sebep olmuştur.

Cinsel haklar kapsamında yer alan temel bilgi, hizmet ve araçlara erişimin yasalar ve yönetmelikler ile güvence altına alınması, erişimin engellendiği ve/veya erişimin sağlanmadığı durumlarda talep edebilmesi ve olası hak ihlallerinin önüne geçilebilmesi için kritik öneme sahiptir. Karar alıcıların insan haklarının ayrılmaz bir parçası olan cinsel haklar kapsamına giren tüm konuları kapsamlı ve kapsayıcı biçimde gündeme alması ve uygulamada yaşanan aksaklıkları gidermek için somut adımlar atmasını sağlamak konusunda uluslararası sözleşmeler de önemli bir itici güçtür. Bununla birlikte kişilerin mevcut haklarının yasa kapsamını bilmesi olası hak ihlali durumlarında fark edebilmek ve talep edebilmek açısından önemlidir. Bu raporda, gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine ve kapsamlı cinsellik eğitimine erişim durumları ve mevcut ihtiyaç ve talepleri mevcut yasalar da göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.



## 03 YÖNTEM

Çalışmada ilk olarak Cumhurbaşkanı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerine katılan tüm partilerin listesi oluşturulmuş ve ittifaklar da listeye dahil edilerek başlanmıştır. Bu doğrultuda 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerine aday olan toplamda 44 siyasi parti ve ittifak belirlenmiştir. Daha sonra, internetten taranarak partilerin ve ittifakların 2023 seçimlerine yönelik bildirgeleri veya beyannameleri toplanmıştır. Ancak, bazı bildirme/beyannameler açık kaynak olarak yayınlanmadığından dolayı erişimde zorluklar yaşanmıştır. Bu nedenle, partilerin iletişim sayfalarında beyan ettikleri e-posta adreslerine beyanname veya bildiri talep e-postası gönderilerek erişilmeye çalışılmıştır. E-posta talepleri 17 Nisan 2023 tarihinde gönderilmiş ve dönüş için 3 gün beklenmiştir. Bu doğrultuda iki parti e-posta aracılığıyla dönüş sağlamış ve seçim bildirgelerini paylaşmıştır. Bununla birlikte, e-posta adresine ulaşılamayan partiler telefon ile aranmış, beyanname/bildirgelere ulaşma çabaları sürdürülmüştür. Sonuç olarak, yazılı (indirilebilir ve web sayfası) ve video olarak toplam 20 seçim beyannamesi/bildirgesine erişilebilmiştir.

Analiz süreleri de gözetilerek çalışmaya 20 Nisan 2023'e kadar seçim bildirgelerini yayınlayan partiler dahil edilmiştir. Dolayısıyla analiz, 20 Nisan 2023 tarihine kadar yayınlanmış olan beyannameleri ve bildirileri içermektedir. Araştırma süreci 22 Nisan 2023 tarihinde tamamlanmış ve sonuç olarak analize Adalet Birlik Partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi, Büyük Birlik Partisi, Emek Partisi, Hak ve Özgürlükler

Partisi, Halkın Kurtuluş Partisi, Hür Dava Partisi, İYİ Parti, Toplumsal Özgürlük Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Türkiye Komünist Partisi, Türkiye Komünist Hareketi, Vatan Partisi, Yeniden Refah Partisi, Yeşil Sol Parti, Zafer Partisi olmak üzere 16 siyasi parti ve Emek ve Özgürlük İttifakı ve Millet İttifakı olmak üzere 2 ittifak olmak üzere toplam 20 beyanname/bildirme dahil edilmiştir.

Analiz yöntemi olarak içerik analizi tercih edilmiş ve bu doğrultuda parti ve ittifakların seçim bildirme/beyannameleri incelenmiştir. Bildirme/beyanname içerisinde cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) ile ilgili hizmetlere yönelik ifadelerin ve maddelerin varlığı, anlamları ve ilişkileri değerlendirilmiştir. Araştırma, siyasi partilerin bildirgelerinde beyan ettikleri CSÜS hizmetlere yönelik hedefleriyle, seçim gündemindeki cinsel hakların durumunu sorgulamaktadır. Bu nedenle her ne kadar bulgularda partilerin beyannamelerde ifade ettikleri durumlar üzerinden değerlendirme yapıyor olsa da, analiz sonuçları parti özelinde değil, seçim beyannamelerinin gündeminde yer alan cinsel haklara yönelik genel durumu değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Bu doğrultuda, CSÜS kapsamında ana temalar ve alt temalar çıkarılarak kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Analizde kullanılan kod alt başlıkları, uluslararası standartları ve Türkiye'deki CSÜS hizmetlerine erişim ve zorlukları göz önünde bulundurularak seçilmiştir. Bu bağlamda ana temalar; CSÜS hizmetler ve Kapsamlı Cinsellik eğitimi olmak üzere belirlenmiş ve alt temalara

ayrıştırılmıştır. CSÜS hizmetleri kapsamında beyannamelerde yer alan; menstrual ürünlere erişim, HPV aşısı, isteğe bağlı güvenli düşük (kürtaj) hizmetlerine erişim, modern kontraseptiflere erişim, doğum öncesi, sırası ve sonrası bakıma ilişkin hizmetler, CYAE, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ), genç dostu sağlık hizmetleri (GDSH), psikososyal destek hizmetlerinin varlığı, kapsayıcılığı ve erişebilirliği alt temalar olarak kodlanmıştır. Kapsamlı Cinsellik Eğitimi (KCE) ile ilgili ise eğitim içeriği ile ilgili konularda; ilişkiler, değerler, toplumsal cinsiyet eşitliği, TCDŞ, iyilik hali, beden, cinsellik ve CSÜS gibi konular değerlendirilmiş ve kodlanmıştır. Bu şekilde belirlenen kodlar, analizin temel yapı taşlarını oluşturmuştur.

Bildirge/beyannamelerin analizinde MAXQDA nitel veri analiz programının 2022 versiyonu ve 22.5.0 sürümünü kullanılmıştır. İnternette erişilen bildirimler ve dökümü yapılan video beyannameleri tekrar tekrar okunmuş, CSÜS hizmetler konusunda belirlenen ifadeler kodlanmış ve daha sonra tümevarımsal bir şekilde kategorileştirilmiştir. Bu doğrultuda seçim beyannamelerinde yer alan CSÜS'e yönelik hizmetler, kapsamlı cinsellik eğitimi veya ayrımcı tutumlar kodlanmış ve analize dahil edilmiştir. MAXQDA programı ile gerçekleştirilen kodlamalardan temalara, temalardan da kategorilere ulaşılmıştır.



# 04 BULGULAR

## A. Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı (CSÜS) Hizmetlerine İlişkin Bulgular

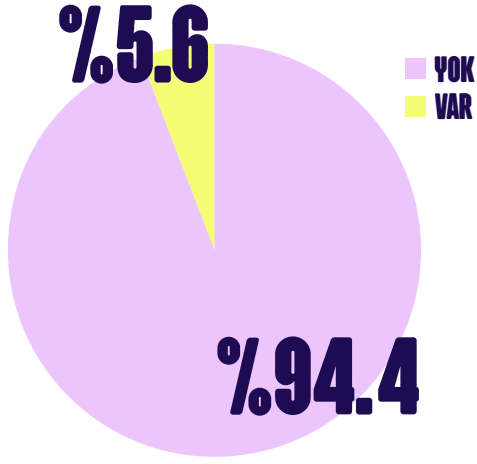
### Modern Kontraseptiflere Erişim



İncelenen 20 seçim beyannamesinin 3'ünde modern kontraseptiflere yer verilmiştir. Emek Partisi, Türkiye İşçi Partisi ve Yeşil Sol Parti beyannamesinde modern kontraseptiflere yer vermiştir. Emek Partisi Kadın Bildirgesinde, kadınların üreme haklarının korunmasına değinilmiştir. Modern kontraseptiflere erişim, üreme hakları kapsamına girdiği için bu bağlamda ele alınmıştır ancak doğrudan modern kontraseptiflere erişime dair bir ifade yer almamaktadır. Türkiye İşçi Partisi seçim beyannamesinde, "her kadının cinsel sağlık, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, doğurganlık ve doğum kontrolü yöntemleri hakkında sağlıklı ve anadilinde bilgiye ve hizmete erişimini; önleyici yöntemleri ve tedavileri ücretsiz ve yaygın olarak sağlayacağız." ifadesi ile modern kontraseptiflere erişime yer vermiştir. Yeşil Sol Parti ise seçim beyannamesinde; kadının çocuk sahibi olup olmama konusundaki seçim hakkına değinmiş, üreme sağlığı hizmetlerinin talep eden herkes için erişilebilir ve ücretsiz olacağını belirterek spesifik olarak doğum kontrol yöntemlerinin erişilebilir ve ücretsiz hale getirileceğini belirtmiştir.



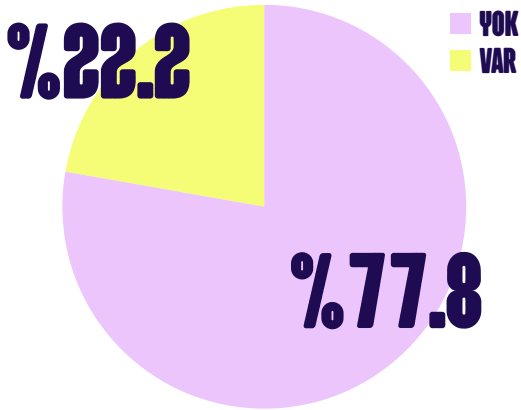
## Menstrüal Ürünlere Erişim



menstrüal ürünler içindeki değer sayısı

İncelenen 20 seçim beyannamesi arasından sadece İYİ Parti menstrüal ürünlerden bahsetmiştir. İYİ Parti, genç kadınların üniversitede ve yurtlarda hijyen ürünleri desteği sağlanması gerektiğini ve ihtiyaç duyulan kadın hijyen ürünlerindeki vergi yükünün azaltılması gerektiğini vurgulamıştır.

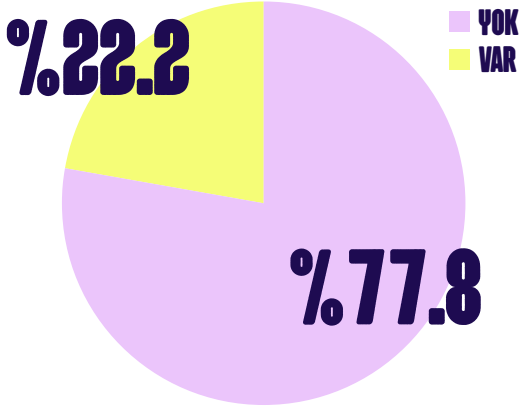
## Menstrüal Ürünlere Erişim



HPV aşısı içindeki değer sayısı

İncelenen 20 seçim beyannamesinde sadece 3 siyasi parti ve 1 ittifak beyannamesinde olmak üzere toplam 4 beyannamede HPV aşısı hizmetinden bahsetmiştir. Türkiye İşçi Partisi HPV, mamografi gibi düzenli takip edilmesi gereken alanlardaki takip tetkikleri yaygın ve ücretsiz olacağı vurgu yapmıştır. İYİ Parti ise sadece genç kızlar ve kadınlar için HPV aşısı aşı takvimine alınması ve geri ödemesi ile ilgili çalışma yapacağını belirtirken, Yeşil Sol Parti seçim beyannamesinde rahim ağzı kanseri için HPV aşısını rutin aşılar sistemine alınacağını ve aşının, çocuklar için cinsiyet fark etmeksizin 11-12 yaşında, tüm yetişkinler için ücretsiz yapılması noktasında destekleneceğini ve her mahallede kadın sağlığı merkezlerinin kurularak, HPV aşısının herkes için ücretsiz olacağını beyan etmiştir. 6 siyasi partinin bir araya gelerek oluşturdukları Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni'nde kadın ve kız çocuklarına yönelik sadece rahim ağzı kanserini önleme amaçlı HPV aşısının uygulanacağı belirtilmiştir.

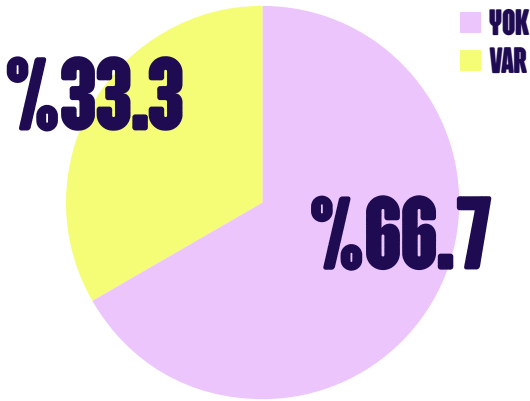
## İsteğe Bağlı Güvenli Düşük (Kürtaj) Hizmetlerine Erişim



İsteğe bağlı güvenli düşük (kürtaj) içindeki değer sayısı

İncelenen 20 beyanname içerisinde, isteğe bağlı güvenli düşük (kürtaj) hizmetinden Emek Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Yeşil Sol Parti ve Toplumsal Özgürlük Partisi olmak üzere 4 siyasi partinin seçim beyannamesinde bahsedilmiştir. Emek Partisi ve Emek Partisi Kadın Bildirgesinde, üreme haklarının korunmasına yönelik çalışmalar yapılacağı belirtilirken, Türkiye İşçi Partisi, isteğe bağlı ya da istenmeyen gebeliklerin sonlandırılması için bir halk sağlığı hizmeti olarak devlet tarafından ücretsiz uygulanacağına yönelik çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Yeşil Sol Parti beyannamesi ve Yeşil Sol Parti Kadın beyannamesinde kürtaj hizmetinin erişilebilir ve ücretsiz hale getirilmesini sağlayarak, kürtaj hizmetine erişimde kadının kararı ve beyanının esas alınacağı bildirilmiştir. Toplumsal Özgürlük Partisi ise kürtaj hakkının korunmasını ve uygulanmasını sağlanacağına dair vurgu yapmıştır.

## Doğum Öncesi, Sırası ve Sonrası Bakıma İlişkin Hizmetler



DK içindeki değer sayısı

İncelenen 20 seçim beyannamesinde doğum öncesi, sırası ve sonrası bakıma ve hizmetlere ilişkin içerikler de taranmış ve incelenen seçim beyannamelerinin 6'sında bu hizmetlere ilişkin çeşitli maddelere yer verildiği görülmüştür. Doğum öncesi, sırası ve sonrası bakıma ilişkin hizmetlerde farklı noktalara değinildiği görülmüştür.

Emek Partisi Kadın bildirgesinde, gebelerin ve çocukların nitelikli ve kapsamlı olarak izleminin yapılacağına değinmiştir.

İYİ Parti seçim beyannamesinde, kadınlar için doğum öncesinden başlayarak hayat boyu koruyucu sağlık izlemlerinin düzenli olarak yapılması için düzenlemeler yapılacağına değinilmiştir. Bütün doğumların her yerde ücretsiz ve uzman sağlık personeli yardımıyla gerçekleşmesinin temin edileceğinden, büyük ölçekli ve merkezi ASM'lerde uzman hekim kadrolarına (dahiliye, kadın doğum, çocuk hastalıkları) ve dış hekimlerine yer verileceğinden bahsedilmiştir.

Ayrıca koruyucu halk sağlığında aktif görev alacak fizyoterapist, diyetisyen, sosyal hizmet uzmanı ve psikologların istihdam edileceğinden bahsedilmiş buna ek olarak birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında çocuk doktoru, psikolog, fizik tedavi uzmanı, diyetisyen ve sosyal hizmet uzmanı istihdamı ile çocuklara yönelik yapılacak gelişimsel takip ve tarama testleri ile çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal ve davranışsal gelişiminin takibinin yapılacağından bahsedilmiştir. Anne-bebek ölüm hızlarının gelişmiş ülkeler seviyesine çekilmesi için gebe takip ve bebek bakım hizmetlerinin arttırılacağından bahsedilmiştir. Ek olarak, "Aile Ebeliği" uygulamalarının geliştirileceğine ve ülke genelinde yeni doğan tarama programları ve gerekli durumlarda vitamin ve bebek beslenme desteğinin ücretsiz olarak sağlanacağına değinilmiştir. Yoksul ailelere, dış ve yetimlere doğum ve süt/mama yardımı, gerekli durumlarda mama, gıda ve bez desteği sunulacağından bahsedilmiştir. Anne ve bebek sağlığı ile ilgili, ileri tetkik ve tedavi hizmetleri için bölgeselleşmiş perinatal merkezlerin kurulacağına yer verilmiştir. Gebelikle ilişkili eğitimlerin yerel düzeyde kadınlara ücretsiz olacağından ve doğum izni ile ilgili iyileştirmelerden bahsedilmiş ve engelli kadınlar için spesifik olarak doğum izinlerinin iyileştirileceğinden bahsedilmiştir. Anne bebek sağlığı için kadınların gebeliği riske atmayacak, uygun ve güvenli işlerde çalışması için yasal tedbirlerin alınacağından da bahsedilmiştir.

Yeşil Sol Parti seçim beyannamesinde, kadınların hamilelik, doğum ve doğumdan sonraki süreçlerini yoksullaşma korkusu ve cinsiyet rollerinin baskısı olmaksızın, kendi doğal ritmi içinde yaşamalarını olanaklı kılacaklarından bahsetmiş, hamilelik, doğum ve doğum sonrası dönemde annelerin ve bebeklerin kamunun sağlık ve bakım koruması altında olmasını sağlayacaklarına değinmiştir. Doğum hizmetleri ile ilişkili olarak, üreme sağlığı hizmetlerinin, talep eden herkes için erişilebilir ve ücretsiz

olmasını sağlayacaklarından da bahsetmiştir.

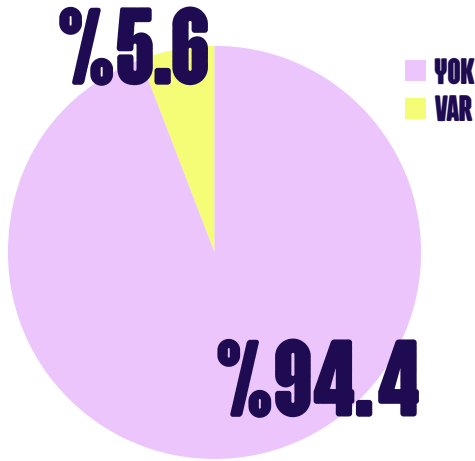
Adalet ve Kalkınma Partisi ise doğum öncesi, sırası ve sonrası bakım hizmetlerine ilişkin olarak, doğum sırasında kişilerin ihtiyaç duyduğu bakıma erişiminde hizmet kalitesini artırmak amacıyla ebe sayısını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılacağından bahsetmiştir. Anne ve bebek ölüm oranlarının azaltılmasına yönelik sağlık hizmetlerinin iyileştirileceğine ve önleyici çalışmaların arttırılacağına değinmiştir. Ek olarak, Anne Dostu Hastane sayısının arttırılacağından ve bu vesile ile gebelik dönemi ve doğum evrelerinde kişilerin hayatlarına sağlıklı devam etmesi yönünden çalışma yapılmış olacağından bahsetmiştir.

Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni'nde ise, Ulusal Ebeveynlik Eğitim Programı'nın hayata geçirileceği ve ebeveynlik eğitimlerini doğum öncesinden başlatarak tüm ebeveyn ve ebeveyn adayları için zorunlu hale getirileceğinden bahsedilmiştir. Toplum Sağlığı Merkezlerinin etkin kullanılarak anne ve babaların bilinçlenmesini ve daha sağlıklı çocuklar yetiştirilmesini sağlayacaklarından bahsedilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının gelişimi ve sağlığı konusunda doğru ve sağlıklı bilgilere ulaşabilmeleri için dijital kaynaklar ve eğitimler planacağına değinilmiştir. Anne-bebek sağlığı izlemelerini daha güvenli ve yaygın hale getirileceği ve ileri seviyeye taşınacağı, gebe ve çocuk sağlığı konusunda ileri tetkik ve tedavi uygulanabilecek bölgeselleşmiş perinatal merkezler kurulacağından bahsedilmiştir. Koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında kadınların doğum öncesinden başlayıp yaşamlarının sonuna kadar sağlık izlemlerinin düzenli bir şekilde yapılmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılacağından bahsedilmiştir. Yenidoğan tarama ve test programlarının daha etkili biçimde uygulanmasını sağlayacak şekilde bir ulusal eylem planı ve kayıt sistemi

oluşturulacağından da bahsedilmiştir. Ek olarak, doğum izinleri ile ilgili engelli kadınlar için doğum izni süresinin arttırılacağından ve doğum iznine ayrılmış ve kanuni süre içinde işine dönememiş veya işinden ayrılmak zorunda kalmış kadınların ileri yıllarda yeniden iş hayatına dönmeleri halinde istihdam eden kurum ve kuruluşlara teşvik verileceğinden bahsedilmiştir. Çocuklara mama, gıda va bez desteği verileceğinden de bahsedilmiştir.

Türkiye İşçi Partisi seçim beyannamesinde ise, “her kadının cinsel sağlık, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, doğurganlık ve doğum kontrolü yöntemleri hakkında sağlıklı ve anadilinde bilgiye ve hizmete erişimini; önleyici yöntemleri ve tedavileri ücretsiz ve yaygın olarak sağlayacağız.” ifadesi ile doğum öncesi, sırası ve sonrası bakım ile ilgili bilgiye ve hizmetlere erişime yer verilmiştir.

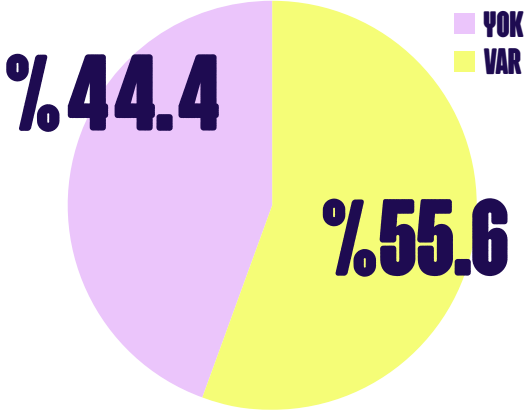
### Cinsel Yolla Aktarılan Enfeksiyonlar (CYAE)



cinsel yolla aktarılan enfeksiyonlar  
içindeki değer sayısı

İncelenen 20 seçim beyannamesinde CYAE'lerden doğrudan yalnızca 1 seçim beyannamesinde bahsedildiği görülmüştür. Türkiye İşçi Partisi seçim beyannamesinde, “her kadının cinsel sağlık, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, doğurganlık ve doğum kontrolü yöntemleri hakkında sağlıklı ve anadilinde bilgiye ve hizmete erişimini; önleyici yöntemleri ve tedavileri ücretsiz ve yaygın olarak sağlayacağız.” ifadesi ile CYAE'lerle ilgili bilgiye ve hizmete erişime değinmiştir. Bilgiye ve hizmetlere ücretsiz, yaygın ve anadilde erişim vurgusu hizmetlerin kapsayıcı ve erişilebilir olarak ele alındığını göstermektedir.

## Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (TCDSŞ)



toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi içindeki değer sayısı

İncelenen 20 seçim beyannamesinde TCDSŞ'nin önlenmesi ile ilişkili hizmetlere dair pek çok madde ve ifade yer almaktadır. Vatan Partisi, Emek Partisi, Hür Dava Partisi, Türkiye İşçi Partisi, İYİ Parti, Yeşil Sol Parti, Adalet ve Kalkınma Partisi, Yeniden Refah Partisi, Toplumsal Özgürlük Partisi, Millet İttifakı ve Emek ve Özgürlük İttifakı beyannamelerinde TCDSŞ'nin önlenmesi ya da kadına yönelik şiddetin önlenmesi ile ilgili ifadeler yer vermiştir.

Şiddeti kadın odağında ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi bağlamında ele alarak hukuki ve genel düzenlemelere Vatan Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Emek ve Özgürlük İttifakı, Hür Dava Partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi, Millet İttifakı, İYİ Parti ve Yeniden Refah Partisi beyannamelerinde yer vermiştir. TCDSŞ'nin önlenmesi ve maruz bırakılanların haklarının yasal güvence altına alınması için uygulamalar ve düzenlemelere ise Yeşil Sol Parti, Türkiye İşçi Partisi ve İYİ Parti beyannamelerinde yer vermiştir.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da gerekli düzenlemeleri yapıp bu kanunun etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayacaklarını beyan eden partiler, Yeşil Sol Parti, Türkiye İşçi Partisi, Emek ve Özgürlük İttifakı ve İYİ Partidir. İstanbul Sözleşmesi'ne tekrar taraf olunmasına değinen partiler; Yeşil Sol Parti, İYİ Parti, Türkiye İşçi Partisi ve Emek ve Özgürlük İttifakıdır. İYİ Parti ek olarak cinsiyet temelli suçlar hakkında Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve İstanbul Sözleşmesi hükümleri kapsamında Türk Ceza Kanunu ve ilgili kanunlarda her türlü düzenlemelerin yapılacağını da beyan etmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 190 sayılı şiddet ve taciz sözleşmesini ve 206 sayılı Tavsiye Kararını onaylanması ve hayata geçirilmesinden bahseden partiler Yeşil Sol Parti, Türkiye İşçi Partisi, Millet İttifakı ve İYİ Partidir.

TCDSŞ'nin önlenmesi için meslek uzmanlarının yetiştirilmesi ve yetkinliklerinin artırılmasına Yeşil Sol Parti, Millet İttifakı ve İYİ Parti değinmiştir. Şiddete maruz bırakılan kadınlar için önleyici ve koruyucu uygulama ve hizmetlerin sağlanacağını Yeşil Sol Parti, Millet İttifakı ve İYİ Parti beyan etmiştir. Bu kapsamda, Millet İttifakı şiddet mağduru, sosyal destek alan yoksul kadınlar ve çocuklara psikolojik ve psikososyal destekler sağlanacağını, İYİ Parti ise kadınların yalnızca beden sağlığı ile alakalı değil ruh sağlığını da önceleyen sağlık politikaları geliştirileceğini ve hastanelerde travma üzerine uzmanlaşmış psikolog/psikiyatr sayısını arttıracığını belirtmiştir.

Türkiye İşçi Partisi kadınlar için şiddetten korunma merkezlerinin açılması ve sığınma evlerinin sayısının artırılmasına, Adalet ve Kalkınma Partisi Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), kadın konukevleri artırılmasına, Millet İttifakı ve İYİ Parti valilik, kaymakamlık ve belediyeler nezdinde "Kadın Hukuk Danışma Birimleri" kurulmasına ve Barolarda Kadın Hakları Merkezi kurulmasına, Kadın Hukuk Danışma Birimleri, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri, sığınma evleri, cinsel şiddet kriz merkezleri ve 7/24 çalışan, hizmet kapasitesi artırılmış, kullanıcı dostu, çok dilli, daha hızlı ve etkin bir "alo şiddet" hattı uygulamasından bahsetmiştir.

Engelli spesifik TCDŞ önlenmesi için önleyici ve koruyucu hizmetler ve yasal düzenlemelere; Yeşil Sol Parti, Millet İttifakı ve İYİ Parti beyannamesinde yer vermiştir. LGBTİ spesifik TCDŞ önlenmesi için önleyici ve koruyucu hizmetler ve yasal düzenlemelere Yeşil Sol Parti, Emek Partisi Kadın Bildirgesinde ve Türkiye İşçi Partisi beyannamesinde yer vermiştir. Mülteci spesifik TCDŞ önlenmesi için önleyici ve koruyucu hizmetler ve yasal düzenlemelere ise; Yeşil Sol Parti beyannamesinde yer vermiştir.

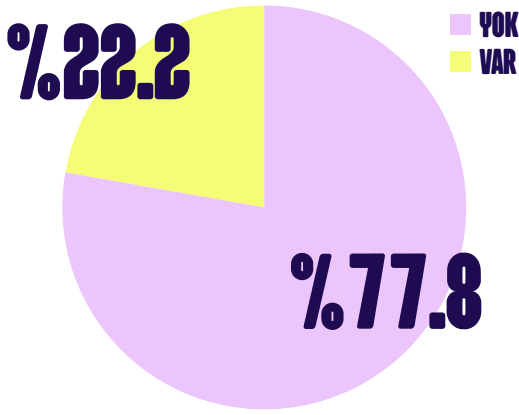
Yeşil Sol Parti, erken yaşta ve zorla evliliklere dair önleyici ve koruyucu hizmetler ve yasal düzenlemelere de beyannamesinde yer vermiştir. Üniversitelerde cinsel taciz önleme birimlerinin kurulması, toplumsal cinsiyet eşitliği birimlerinin kurulması, üniversitelerde kulüp ve toplulukların yeniden aktif olabilmesi için engellerin kaldırılması maddelerine Yeşil Sol Parti, Emek Partisi Kadın Bildirgesinde, Türkiye İşçi Partisi ve İYİ Parti beyannamelerinde yer vermiştir.

Medya ve dijital alanlarda TCDŞ önlenmesine yönelik düzenlemeler ve uygulamalara Yeşil Sol Parti ve İYİ Parti beyannamelerinde yer vermiştir. İYİ Parti ek olarak kentlerde TCDŞ önlenmesine yönelik düzenlemeler ve uygulamalara da değinmiştir.

## Genç Dostu Sağlık Hizmetleri

İncelenen 20 seçim beyannamesi arasında, genç dostu sağlık hizmetlerine ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır.

### Psikososyal Destek



psikososyal destek içindeki değer sayısı

İncelenen 20 seçim beyannamesinin 4'ünde gençlere yönelik psikososyal destek hizmetine yer verilmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi seçim beyannamesinde, zihinsel özel gereksinimi olan çocuk ve gençlere erken müdahale amacıyla kurulan çok disiplinli Çocuk ve Genç Ruh Sağlığı Hizmet Merkezlerinin (ÇÖZGEM) sayısının artırılacağından bahsedilmiştir. Engelli bireylerin ailelerine tanı sonrası yoğun eğitim desteği ve uzun vadeli aile danışmanlığı ve psikososyal destek hizmetlerinin geliştirileceğinden bahsedilmiştir. 0-6 yaş grubu çocukların psikososyal gelişimini destekleme programının ülke genelinde yaygınlaştırılacağından bahsedilmiştir.

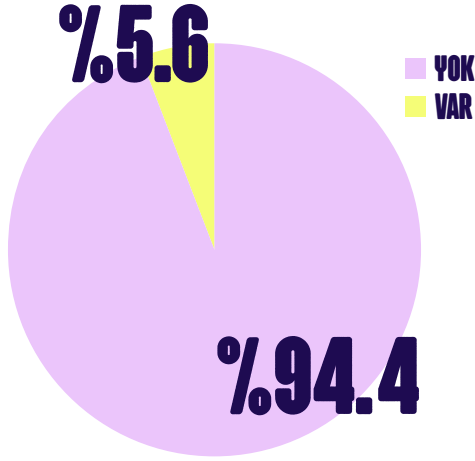
Talep edilmesi halinde evlilik öncesi ve sonrası fiziksel ve ruhsal sağlık taraması hizmetlerinin sağlanacağına değinilmiştir. İlgili ve beceri temelinde yönlendirme, etkili öğrenme, beceri geliştirme ve geleceğe hazırlama konusunda rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerinin daha etkin hale getirileceğinden bahsedilmiştir. Afet sonrası psikososyal destek hizmeti vermeyi planlayan ulusal ve uluslararası STK'lar ve üniversitelerin iş birliğine ve kapasitelerinin artırılmasına yönelik proje ve programların destekleneceğinden bahsedilmiştir. Ek olarak, her ilçeye bir Sosyal Hizmet Merkezi açılacağından ve Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri'nin sayısının 2028 yılına kadar 81 ilde 200'e çıkacağına değinilmiştir.

Millet İttifakı ve İYİ Parti'nin seçim beyannamesinde ise gençlere yönelik ücretsiz, erişilebilir, 7/24 hizmet sunacak Genç Destek Hattı olacağından bahsedilmiştir. ASM'ler ile paralel çalışan Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri'nin aktif hale getirileceğinden ve bu merkezlerin rehabilitasyon hizmetinin yanı sıra koruyucu ruh sağlığı hizmeti de vereceğinden bahsedilmiştir. Kadınların yalnızca beden sağlığı ile alakalı değil ruh sağlığını da önceleyen sağlık politikaları geliştirileceğinden ve hastanelerde travma üzerine uzmanlaşmış psikolog/psikiyatr sayısının artırılacağından bahsedilmiştir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlığın (RPD) her an her yerde ulaşılabilir profesyonel bir hizmet alanı haline getirileceğine değinilmiş ve erken çocukluk eğitiminden liseye kadar olan tüm eğitim kademelerinde okulun öğrenci sayısına göre ihtiyacı karşılayacak nitelikte RPD kadrosu oluşturulacağından bahsedilmiştir. Ek olarak, yerel düzeyde kadınlara yönelik psikolojik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin ücretsiz olarak yerel yönetim birimleri öncülüğünde düzenli şekilde verilmesinin sağlanacağına değinilmiştir.

Yeniden Refah Partisi'nin seçim beyannamesinde, gençlere yönelik psikososyal destek hizmetlerinin milli ve manevi değerlerine bağlı neslin ihyası için yaygınlaştırılacağından bahsedilmiştir.

## B. Kapsamlı Cinsellik Eğitimi (KCE)'ne İlişkin Bulgular

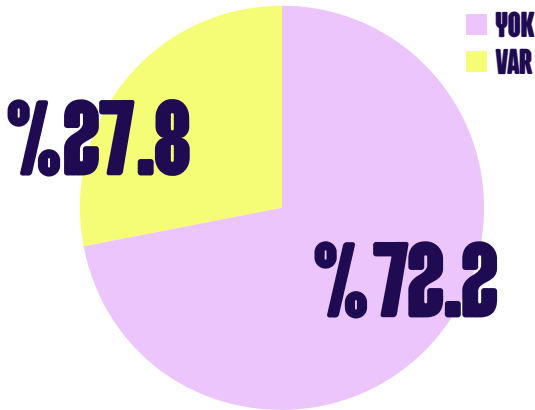
### İlişkiler ve Değerler:



ilişkiler ve değerler içindeki değer sayısı

İncelenen 20 seçim beyannamesi arasından İlişkiler ve Değerler'e yönelik İYİ Parti ve Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni olmak üzere 2 seçim beyannamesinde yer verilmiştir. Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni'nde ana okullarından başlayarak çocuklara özellikle bireysel haklar, kişisel gelişim, aile ve toplumsal değerler ve istismara karşı her yaş seviyesine uygun eğitimlerin müfredat kapsamına eklenmesi yönünde çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca gençlerin ruhsal iyi olma hallerini koruyabilmeleri için eğitim müfredatına sağlıklı bağlanma, bağımlılık, depresyon, anksiyeteye başa çıkma ve benzeri alanları kapsayan dersler verileceği konusuna da değinmiştir. İYİ Parti seçim beyannamesinde ise ek olarak eğitim müfredatına ilkokul birinci sınıftan itibaren insan hakları, kadın-erkek eşitliği, aile yaşamı ve aile içerisindeki roller hakkında derslerin eklenmesine vurgu yapmıştır.

### Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:

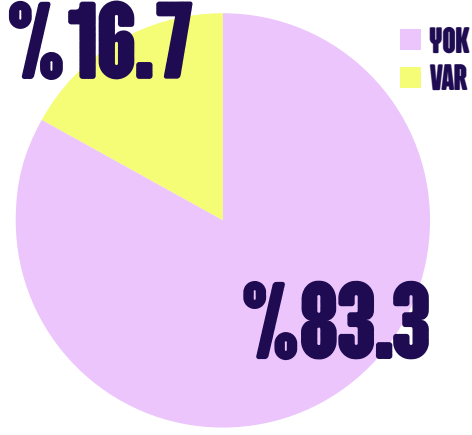


toplumsal cinsiyet eşitliği içindeki değer sayısı

İncelenen 20 seçim beyannamesinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine dair Türkiye İşçi Partisi, İYİ Parti, Yeşil Sol Parti, Adalet ve Kalkınma Partisi olmak üzere 4 siyasi parti ile Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni'nde yer verilmiştir. Türkiye İşçi Partisi Milli Eğitim müfredatındaki cinsiyetli tüm içerikleri kaldıracak, toplumsal cinsiyet eğitimi zorunlu kılacağını belirtmiştir. İYİ Parti, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık eğitimi ilkokuldan üniversiteye kadar zorunlu kılacak ve aileden, okuldan, sosyal çevreden ve sosyal medyadan cinsiyetler üzerinden biçilen rollere, ev hayatındaki görev ayrımlarına yönelik pedagogların öncülüğünde hazırlanan nitelikli ve kaliteli bir programı zorunlu eğitim kapsamında müfredata alınacağını vurgulamıştır. Yeşil Sol Parti kamu çalışanlarına ve yargı çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet eğitimi, toplumsal cinsiyet dersinin Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına zorunlu ders olarak eklenmesine yönelik çalışmalar yapılacağını seçim beyannamesinde belirtmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi sağlık okuryazarlığının artırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliği yönünde çalışmalar yapılacağını beyan etmiştir. Millet İttifakı ise kadın-erkek eşitliği üzerinde çalışmalar yapılacağını belirtmiştir.



## İyilik Hali:



iyilik hali içindeki değer sayısı

İncelenen 20 seçim beyannamesinde İyilik Haline yönelik sadece Millet İttifakı Ortak Mutabakat Metni, İYİ Parti ve Adalet ve Kalkınma Partisi olmak üzere 3 beyannamede yer verilmiştir. Millet İttifakı ve İYİ Parti gençlerin ruhsal iyi olma hallerini koruyabilmeleri için eğitim müfredatına sağlıklı bağlanma, bağımlılık, depresyon, anksiyeteye başa çıkma ve benzeri alanları kapsayan dersleri ekleyeceğini belirtirken, Adalet ve Kalkınma Partisi ise sağlık okuryazarlığının artırılması yönünde çalışmalarını güçlendireceğini beyan etmiştir.

## Bedenim

İncelenen 20 seçim beyannamesinde, cinsellik eğitimine ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır.

## Cinsellik

İncelenen 20 seçim beyannamesinde, cinsellik eğitimine ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır.

## Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı:

İncelenen 20 seçim beyannamesinde, cinsel sağlık ve üreme sağlığı eğitimine ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır.

## Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (TCDŞ):

İncelenen 20 seçim beyannamesinde, TCDŞ eğitimine ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır.



## 05 SONUÇ

Bu çalışma, 14 Mayıs'ta Cumhurbaşkanı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerine katılacak siyasi partilerin seçim beyannamelerinin gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetlerine erişimi ve kapsamlı cinsellik eğitiminin müfredata alınması başlıkları açısından değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bulgularda görüldüğü üzere, incelenen beyannamelerde CSÜS hizmetlerinin ve kapsamlı cinsellik eğitiminin oldukça kısıtlı ele alındığı ve genel olarak bu başlıklara gerektiği kadar yer verilmediği görülmüştür. Özellikle CSÜS hizmetlerinin kapsamlı olarak ele alınmadığı ve kapsamlı cinsellik eğitiminin müfredata alınmasından da neredeyse hiç bahsedilmediği görülmektedir.

Cinsel sağlık üreme sağlığı hakları gençlerin bedensel, ruhsal ve sosyal iyilik halinin önemli bir parçasıdır. Gençlerin cinsel hakları genellikle geride bırakılmaktadır. Kapsamlı cinsellik eğitimi; çocukların ve gençlerin sağlıklarının, esenliklerinin ve saygınlıklarının farkına varmalarını sağlar. Aynı zamanda yaşamları boyunca haklarını anlamalarını ve korumalarını sağlamayı hedefler. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), kapsamlı cinsellik eğitiminin gençlerin desteklenmesi için müfredatta yer almasının önemini vurgulanmaktadır (UNESCO, 2015). Ancak güncel olarak, Türkiye'de müfredata dayalı kapsamlı cinsellik eğitimi yoktur. KCE'nin gençleri güçlendirecek bilimsel temele dayalı, yaşa uygun ve kapsayıcı bir biçimde müfredata alınması için programların geliştirilmesi

gerekmektedir. Türkiye'nin imzacısı olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (T.C. Resmi Gazete, 1995) ve Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (T.C. Resmi Gazete, 2010)'nin de çocukların ve gençlerin cinsel sömürü ve istismara maruz kalmasını önleme ve çocuk ve ergenlerin yüksek yararının gözetilerek iyilik ve menfaatlerinin en üst değer olarak kabul edilmesine ilişkin maddeleri göz önünde bulundurulduğunda; kapsamlı cinsellik eğitiminin kapsadığı; beden ve cinsellik, CSÜS, toplumsal cinsiyet ve TCDŞ, güvenli ilişkiler ve kültürel bağlamda değerler ve iyilik hali konularında erken yaşta, yaşa uygun, kapsamlı ve yapılandırılmış eğitimlerin müfredatta yer almasının önem arz ettiği vurgulanmaktadır.

CSÜS açısından gençler, cinsel yaşamları ve üreme yaşamlarına ilişkin kararların tam, özgür ve bilinçli verilmesini sağlayacak yeterli eğitim ve bilgiyi edinebilmelidir. Sağlık hizmetlerinin kolay ulaşılabilir, zamanında ve ücretsiz sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda gençlerin ayrımcılık ve damgalanma korkusu yaşamadan, yüksek kalitede sağlık hizmetine erişebilmesi için genç dostu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması karar alıcıların sorumluluğundadır. Sağlık ve eğitim sistemindeki mevcut politikaların yetersiz ve/veya kapsayıcı olmaması özellikle CSÜS hizmeti konularında ihtiyaç duyulan danışmanlık ve tedavi hizmetlerine erişimi sınırlandırmaktadır. Bu durum, kişilerin yanlış bilgilendirilmesine ve yeterli desteği alamamasına neden olabilmektedir.

Özellikle kapsamlı cinsellik eğitimine erişim sınırlı olduğu için kişiler doğru bilgilere ulaşmakta çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Kadınlar, LGBTİ+'lar, mülteciler, engelliler, gençler ve herkesi kapsayacak politikaların güçlendirilmesi ve herkesin eşit bir şekilde hizmetlere erişim sağlaması gerekmektedir.

CSÜS hakları Türkiye'nin imzacı olduğu pek sözleşmenin kapsamına girmektedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi Türkiye tarafından 2000 yılında imzalanmış, 2003 yılından bu yana ise yürürlüktedir. Sözleşmenin 12. maddesinde, sağlık hakkına dair en yüksek sağlık standardı hakkı tanımlanmıştır ve ilgili madde taraf Devletlerin yükümlülüklerini de içermektedir. 2016'da CSÜS hizmetleri bağlamında yeniden yorumlanan 12. madde mevzuat ve uygulamadaki engellerin kapsamlı CSÜS hizmetlerine erişimi sınırlandırdığını ortaya koymaktadır (Sert ve ark., 2019). Türkiye'nin de imzacısı olduğu bu sözleşme CSÜS haklarına ve hizmetlerine erişimde yol gösterici olma özelliği taşımaktadır. Karar alıcıların Türkiye'nin taraf ya da imzacı olduğu ilgili sözleşme hükümlerine uygun politikalar geliştirmesi ve uygulaması gerekmektedir.

Türkiye'nin 1985 yılında imzalayarak kabul ettiği Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) kadınların CSÜS haklarını korumayı hedefleyen maddeleri kapsamaktadır. Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu tarafından hazırlanan 8. Periyodik Dönem Gölge Raporu'nda özellikle kadın ve LBTİ+ kadınların buldukları her alanda kazanılan haklara yönelik ilerlemelerin kaydedilmediği ve gerileme olduğunu belirtmiştir (KİH-YÇ, 2021b). Kadınların, isteğe bağlı güvenli düşük (kürtaj) hizmetine yönelik devlet tarafından güvence altına alınan yasal hak olmasına rağmen erişimde çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Erken yaşta ve zorla evliliklerin

hali hazırda önüne geçilememesi ve ev içi şiddet ve boşanma gibi durumlarda kişileri ikna etme yöntemi ile şiddet gördüğü ortamlara geri dönmek durumunda bırakılmaktadır (KİH-YÇ, 2021b). Rapora göre; kadınlar, kız çocukları, LBTİ+ kadınlar, engelliler ve mülteciler sağlık hizmetlerine erişim, istihdam, eğitim vb. alanlarda kaliteli hizmete erişirken ayrımcılığa maruz bırakılan ya da hiç erişim sağlayamama ihtimali en yüksek olan gruplardır (KİH-YÇ, 2021b).. Bu sorunlar, Türkiye'nin CEDAW'a uygun şekilde taahhüt ettiği kadın hakları ve eşitlik ilkeleriyle çelişmektedir. CEDAW'ın sağlık hizmetlerine erişimde ayrımcılığın önlenmesi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği farklılıklarının korunması, çocuk ve mülteci haklarının korunması gibi konularda Türkiye'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi önem taşımaktadır.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin (TCDŞ) önlenmesi ve şiddete maruz bırakılan kişileri koruma mekanizmalarına dair detaylı maddeleri içeren İstanbul Sözleşmesi'nden geri çekilme kararı kadınlar, kız çocukları, LGBTİ+'lar açısından mevcut şiddet riskini daha da arttırmıştır. TCDŞ'ye bağlı hak ihlallerinin önlenmesi ve güvenli alanların oluşturulabilmesi için sözleşmeye yeniden taraf olmak hayati önem taşımaktadır. Mevcut uygulamalar ve seçim beyannameleri incelendiğinde, Türkiye'nin imzacı ve taraf olduğu sözleşmelerin getirdiği yükümlülüklerin kapsayıcı bir biçimde çoğu metinde yer almadığı ve uygulanmadığı; başta genç kadınlar, LGBTİ+'lar ve mülteci gençler olmak üzere çeşitli grupların hak ihlaline maruz kalabileceği alanlar yaratıldığı görülmektedir.

Siyasi partilerin yayınlamış olduğu seçim beyannamelerine yönelik yapılan incelemede; CSÜS hizmetlerinin ve kapsamlı cinsellik eğitiminin oldukça kısıtlı ele alınmasının yanı sıra LGBTİ+ ve mültecilerin haklarının korunmasına yönelik politikalara da çok az sayıda siyasi partinin

yer verdiği, bazı siyasi partilerin seçim beyannamelerinde LGBTİ+’ları ve mültecileri hedef gösterdiği görölmüştür. LGBTİ+’lar ve mülteciler ayrımcı söylemlerle ötekileştirilmiştir. LGBTİ+ ve mültecilerin haklarının korunması, toplumun tüm bireyelerinin eşit bir şekilde kabul edilmesi ve insan hakları açısından son derece önemlidir. Tüm siyasi partilerin insan hakları perspektifiyle; kadın hakları, LGBTİ+ hakları, gençlik hakları ve cinsel haklara ilişkin politikalarını Türkiye’nin de imzacısı olduğu uluslararası sözleşmeleri baz alarak oluşturmaları gerekmektedir. Herkesin haklarına eşit bir şekilde erişebilmesi, toplumsal barışın sağlanması açısından son derece önemlidir.

Gençlerin cinsel haklara erişimindeki sorunların ve gençlerin ihtiyaç ve taleplerinin gündemleştirilmesi için siyasi partilerin cinsel haklara yönelik politikalar geliştirmesi hayattır. Türkiye’de genç nüfus sayıca fazla olmasının yanı sıra farklı kimlikleri de barındıran, farklı ihtiyaç ve talepleri olan bir gruptur. Dolayısıyla çok paydaşlı çalışmalar ve işbirlikleri gençlerin deneyimleri doğrultusunda ortaya çıkan ihtiyaçlara yanıt verilmesini kolaylaştıracaktır. İşbirliklerinin yanı sıra politikalar geliştirilirken gençlerin birer özne olarak kabul edilmesi ve karar alma mekanizmalarında yer alması gerçekçi ve efektif adımlar atılmasını sağlayacaktır.



*“Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya iştimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beyannamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir. Bundan başka, bağımsız memleket uyruğu olsun, vesayet altında bulunan, gayri muhtar veya sair bir egemenlik kayıtlamasına tabi ülke uyruğu olsun, bir şahıs hakkında, uyruğu bulunduğu memleket veya ülkenin siyasi, hukuki veya milletlerarası statüsü bakımından hiçbir ayrılık gzetilmeyecektir.”*

## **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**

# 06 GENÇLERİN CİNSEL SAĞLIK VE ÜREME SAĞLIĞI KONUSUNDA BİLGİ VE HİZMET İHTİYAÇLARI

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetleri de dahil olmak üzere gençler adına düzenlenen her süreçte ihtiyacın tam olarak karşılanabilmesi için özne dahiliyeti oldukça önemlidir. Öznelerin talepleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmadığında çözüm sağlama açısından yeterlilik sağlanamamaktadır. Bu sebeple çeşitli kimliklere sahip olan gençlerin CSÜS hizmetlerine yönelik ihtiyaç ve talepleri, siyasi partilerin ilgili talepleri gündemlerine alması ve uygulamaya yönelik somut adımlar atması için aşağıda maddeler halinde listelenmiştir.

Uluslararası standartlara uygun kapsamlı, kapsayıcı, yaşa ve kültüre göre yapılandırılmış ve cinsiyete duyarlı kapsamlı cinsellik eğitimi müfredata alınmalı,

Kapsamlı cinsellik eğitim programının hazırlık ve planlama süreçlerinde özne gençlerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı ve süreç planlamasında ilgili sivil toplum kuruluşları da sürece dahil edilmeli,

CSÜS hizmetleri kapsamında genç dostu sağlık hizmet modeli uygulamaya alınmalı ve hizmetler hiçbir genci geride bırakmadan, ayrımcılıktan uzak sağlanmalı,

Genç kadın, LGBTİ+, mülteci, engelli ve geride bırakılma riski olan kişilerin tüm sağlık hizmetlerine en yüksek kalitede erişim sağlayabilmesi için sağlık alanında çalışan personellere yönelik kapsayıcı düzenli bilgilendirme

çalışmaları yapılmalı,

Gençlere yönelik ücretsiz, erişilebilir psikososyal destek hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve sağlanmalı,

Özellikle düzenli geliri olmayan gençlerin ihtiyaç duyduğu sağlık hizmetlerine erişimini kısıtlayan GSS borçları silinmeli ve hiçbir güvencesi olmayan gençlerin de hizmete erişiminin önündeki engeller kaldırılmalı,

Devlet tarafından sağlanması güvence altına alınan, doğurganlığın düzenlenmesine dair verilen danışmanlık, araç ve tedavi hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar giderilmeli ve gençlerin ihtiyaç duyduğu bilgi, hizmet ve araçlara ayrımcılığa maruz kalmadan eşit erişimi güvence altına alınmalı,

Gençlerin ihtiyaç duyduğu modern gebeliği önleyici yöntemlere dair bilgi, araç ve hizmetler medeni duruma bakılmaksızın ücretsiz sağlanmalı,

İsteğe bağlı güvenli düşük (kürtaj) hizmeti, hizmeti almak isteyen gencin bilgilendirilmiş, bireysel kararını esas alarak sağlanmalı,

Doğum öncesi, sırası ve sonrası hizmetlerin nitelikli, kapsayıcı ve erişilebilir olması sağlanmalı,

HPV aşısı ulusal aşı takvimine alınarak, cinsiyet gözetmeksizin çocuk yaşta uygulanmalı ve ileri yaşlarda talep eden gençlerin HPV aşısına ücretsiz erişimi sağlanmalı,

Gençlerin ihtiyaç duyduğu menstrüel ürünler (ped, tampon vb.) üzerindeki vergiler kaldırılmalı ve düzenli geliri olmayan gençler için ücretsiz erişim sağlanmalı,

HIV başta olmak üzere cinsel yolla aktarılan enfeksiyonlar (CYAE) ile ilgili danışmanlık, test, tanı ve tedavi hizmetlerine gençlerin ayrımcılık ve damgalamaya maruz bırakılmadan erişimi sağlanmalı ve mahremiyet ihlalleri yasal düzenlemelerle engellenmeli,

LGBTİ+ gençlerin özelleşmiş CSÜS ihtiyaçları devlet tarafından verilen hizmetler kapsamına alınmalı. Hormon ilaçları, cinsiyet uyum süreçlerinde ihtiyaç duyulan operasyonlar genel sağlık sigortası kapsamına alınmalı,

İnterseks yenidoğanlar ikili cinsiyet sistemi üzerinden cinsiyet ataması yapılmadan yasal olarak tanınmalı ve kişilerin bedenleri üzerinde sadece kendilerinin söz hakkı olacağı yasal düzenlemeler yapılmalı,

Mülteci ve göçmen gençlerin CSÜS hizmetlerine erişimi kesintisiz sağlanmalı,

Engelli gençlerin özelleşmiş ihtiyaçlarına yönelik CSÜS hizmetlerinin erişimi sağlanmalı, özelleşmiş ihtiyaçlara yönelik hizmet sağlayacak sağlık personelleri yetiştirilmeli,

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi (TCDŞ) adına önemli bir belge niteliği taşıyan İstanbul Sözleşmesi'ne yeniden taraf olunmalı ve sözleşme maddeleri eksiksiz uygulanmalı,

6284 sayılı kanundan vazgeçilmemeli ve kanun maddeleri koşulsuz şartsız uygulanmalı,

Tüm üniversitelerde cinsel saldırıyı ve tacizi önleme birimleri kurulmalı ve işlevine uygun olarak hizmet sağlanmalı,

TCDŞ'yi önleyici mekanizmalar genç

kadın, LGBTİ+, mülteci, göçmen ve engelli gençler başta olmak üzere tüm gençleri kapsayacak düzeyde yapılandırılmalı ve sağlık, yargı, eğitim, medya vb. her alanda şiddet ve nefreti önleyici yasal düzenlemeler yapılmalı,

TCDŞ'ye maruz bırakılan gençlere yönelik koruma mekanizmaları arttırılmalı ve koruyucu hizmetler talep eden her genç için erişilebilir olmalıdır.



## 07 KAYNAKÇA

Akın, A. (2012). Türkiye’de Değişen Nüfus ve Sağlık Politikaları Doğrultusunda, İsteyerek Düşükler ve Üreme Sağlığı Hizmet Sunumunda Geleceğe Bakış. Türkiye Halk Sağlığı Dergisi, 10(Special Issue 1), 45-47.

Akın, A. (2012). Türkiye’de Nüfus Politikaları. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Akın, A. ve Türkçelik Türkel, E. (2020). Sağlık Hizmetlerine Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması: 2017-2020 Güncellemesi. URL: <https://ceidizler.ceid.org.tr/Saglik-Hizmetlerine-Erisim-de-Toplumsal-Cinsiyet-Esitligi-Haritalama-ve-izleme-calismasi-2017-2020-Guncellemesi-il> 08. adresinden 2 Mayıs 2023 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Bakanlar Kurulu. (1999). Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük. Resmi Gazete, Tarih: 26/3/1999, Sayı: 23558.

Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ). (2021a). Kadınların Üreme Sağlığı Hizmetleri ve Kürtaj Deneyimleri Araştırma Raporu. URL: [https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2021/12/kurtaj\\_raporu\\_web\\_13.12.pdf](https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2021/12/kurtaj_raporu_web_13.12.pdf). adresinden 2 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.

Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ). (2021b). Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulunun BM Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi’ne Sunduğu 8. Periyodik

dik Dönem Gölge Raporu.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). (b.t.). Sexual and reproductive health and rights. Erişim tarihi 4 Mayıs, 2023. <https://www.ohchr.org/en/women/sexual-and-reproductive-health-and-rights>

Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği (SGYD). (2020). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Gençlerin İyilik Halinin Belirlenmesi Araştırması

<https://drive.google.com/file/d/1wHBdKJh-wKki-S-A9rLqa63LWHbJwuKtd/view>

Sert, G., Narman, İ., Erkan, O., Emre, Ö., Özden, E., Tursun, N. ve Başar, Y. (2019). General Comment No. 22 (2016) on the Right to Sexual and Reproductive Health (Article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights). 6(2): 65-81

T.C. Resmi Gazete. (1983). Nüfus Planlaması Hakkında Kanun (Kanun No: 2827). Tarih: 27/5/1983, Sayı: 18059, Tertip: 5, Cilt: 22, Sayfa: 352.

T.C. Resmi Gazete. (1995). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Kanun No: 4066). Tarih: 27/1/1995, Sayı: 22184.

T.C. Resmi Gazete. (2010). Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Kanun No: 6084). Tarih: 10/12/2010, Sayı: 27781.

T.C. Resmi Gazete. (2013). Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği. Tarih: 27/3/2013, Sayı: 28533. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.28533.pdf>. adresinden 2 Mayıs 2023 tarihinde erişim sağlanmıştır.

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2015). Emerging evidence, lessons and practice in comprehensive sexuality education. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235707>

UNFPA. (2010). Planning and Implementing an Essential Package of Sexual and Reproductive Health Services.

UNFPA. (2014). International Conference on Population and Development Programme of Action. Twentieth Anniversary Edition.

UNFPA. (2019). Sexual And Reproductive Health and Rights: An Essential Element of Universal Health Coverage.

[https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/SRHR\\_an\\_essential\\_element\\_of\\_UHC\\_2020\\_online.pdf](https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/SRHR_an_essential_element_of_UHC_2020_online.pdf)

World Health Organization (WHO). (1946). Constitution of the world health organization. <https://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf>

World Health Organization (WHO). (2022a). Erişim tarihi 4 Mayıs, 2023.

<https://www.who.int/news-room/facts-in-pictures/detail/right-to-health>

World Health Organization (WHO). (2022b). Universal Health Coverage (UHC). World Health Organization. Erişim tarihi 4 Mayıs, 2023

[https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-\(uhc\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-(uhc))

